

280 тисяч домогосподарств у сільській місцевості та 2058 закладів соціальної інфраструктури). Проведено 339 інформаційних семінарів із питань організації працевлаштування осіб з інвалідністю, в яких взяло участь майже 1700 роботодавців. Надано 988 інформаційно-консультативних послуг щодо створення, розвитку та ведення бізнесу [3]. У Тернопільській міській територіальній громаді з метою формування інклюзивного середовища, рішенням міської ради від 13.03.2020 № 7/47/4 затверджено Стратегію інклюзивного розвитку Тернопільської міської територіальної громади на період 2020-2025 років [2]. Реалізуються проекти: «Бібліотекарі України та Німеччини – разом до перемоги», «Мистецтво без бар'єрів», що реалізовується ГО «Партнерство» (м. Тернопіль) у партнерстві з ГО «Я зможу», ГО «Безбар'єрний Тернопіль», Асоціація осіб з інвалідністю «Добродія в дії» (м. Ковель) за підтримки Українського культурного фонду та планується створення мережі навчальних центрів з інноваційної та цифрової безбар'єрності.

Створення доступних просторів на рівні громад безпосередньо впливає на якість життя громадян, забезпечуючи рівний доступ до послуг, інфраструктури та можливостей для кожного. Помітність змін та усунення конкретних бар'єрів, які заважають мешканцям, є надійною основою соціальної згуртованості та довіри між владою та громадами. Багато залежить від того, як місцеве самоврядування змінює громади, щоб вони ставали доступнішими, інклюзивнішими та зручнішими для мешканців.

Безбар'єрність сприяє розкриттю великого потенціалу суспільства, забезпечує його внутрішню стабільність, робить його відкритим і перспективним, що є вектором сьогодення у формуванні стратегії сталого розвитку як на рівні громади, так і країни в цілому.

Література:

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#n10>
2. Рішення сесії. *ternopilcity.gov.ua*. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/rishennya-sesii/>.
3. Тернопільська обласна державна адміністрація – Реалізація безбар'єрного простору на Тернопільщині. *Головна | Тернопільська обласна військова адміністрація*. URL: <https://oda.te.gov.ua/news/realizatsiia-bezbariernoho-prostoru-na-ternopilshchyni>

IV. Науково-практична платформа «ПРОБЛЕМИ МИРУ ТА ВІЙНИ, ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ, СПРАВЕДЛИВОСТІ Й ПАРТНЕРСТВА ЗАРАДИ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ»

1. Гендерна рівність.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА ВИКЛИКИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Бондар Н. О.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
bookmaster010@gmail.com*

Актуальність дослідження. На тлі останніх соціальних і політичних подій в Україні питання гендерної рівності набуло особливої важливості. Після початку повномасштабної війни в 2022 році жінки активно долучилися до різних сфер суспільного життя: від волонтерської діяльності та допомоги на фронті до управління економічними та соціальними ініціативами. Водночас чоловіки, окрім традиційної ролі захисників, все більше долучаються до турботи про сім'ю, займаються вихованням дітей

та виконують обов'язки, раніше асоційовані з «жіночими» ролями. Це призводить до змін у соціальних уявленнях щодо гендерних ролей, що робить дослідження гендерної рівності надзвичайно актуальним у сучасному контексті.

Окрім цього, Україна намагається інтегрувати європейські цінності, де гендерна рівність є важливим аспектом прав людини. Уряд України вже зробив кроки у напрямку гендерної рівності, запроваджуючи законодавчі ініціативи, які спрямовані на забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків. Проте на практиці існує багато соціальних та культурних бар'єрів, які перешкоджають реалізації цих норм.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням гендерної рівності приділяли увагу багато вчених. Дослідники, зокрема О.М. Бандурка, В.І. Барко, С.П. Бочарова, Л.М. Балабанова, С.М. Гусаров, О.Р. Дашковська, В.В. Кириченко, К.Б. Левченко, О.А. Мартиненко, І.В. Кліменко, О.В. Лаврінченко, П.В. Макаренко, А.П. Москаленко, А.В. Нежута, В.В. Романова та О.Ю. Синявська, досліджували питання гендерної рівності у різних сферах суспільства. Незважаючи на значну увагу до цього питання, багато аспектів гендерної рівності залишаються невирішеними, зокрема теоретичні, методологічні та практичні питання, пов'язані з її забезпеченням у сучасному суспільстві в умовах війни. Ці дослідження відзначають необхідність точного визначення суті та змісту гендерної рівності для подальшого розвитку ефективних практик.

Виклад основного матеріалу. Поділ людей на чоловіків і жінок часто сприймається через призму відмінностей у психіці та поведінці, що традиційно вважаються характерними для кожної статі. Ці відмінності пояснюються не лише біологічними факторами, такими як генетичні, анатомічні й фізіологічні особливості, але й соціокультурними чинниками. У сучасному науковому дискурсі все частіше піддається сумніву ідея про чітке розмежування на дві статеві категорії виключно на основі біологічних характеристик, оскільки вони не завжди відповідають складним соціальним і культурним реаліям.

Термін «гендер» вперше ввів американський психолог Роберт Столлер у 1968 році у своїй праці «Стать і гендер». Він запропонував розрізнити біологічну стать і гендерну ідентичність, вказуючи на те, що соціальні норми й очікування можуть формуватися незалежно від фізіологічної статі.

Е. М. Скиба вважає, що гендер являє собою набір соціальних і культурних норм, які суспільство вказує для виконання відповідно до біологічної статі людини. Таким чином, гендер є соціальним конструктом, що формується суспільством і визначає становище та ролі чоловіків і жінок у різних сферах життя, таких як родина, політика, економіка, культура, освіта тощо [7, с. 175].

Іноді термін «гендер» використовують як синонім до слова «стать», хоча «стать» стосується біологічних характеристик людини та генетичної належності до однієї з двох статевих категорій. Натомість «гендер» описує соціокультурні особливості, за якими індивіди диференціюються на основі статі [1, с. 195]. Як зазначає С. Іванченко, у психологічних дослідженнях «стать» часто розглядають як допоміжну змінну поряд із віком, освітою чи національністю [2]. Деякі дослідники стверджують, що гендер є результатом виховання та впливу культури, тобто це «соціальна стать».

За словами Е. М. Скиби, гендер є соціокультурною категорією і колективним уявленням, через яке біологічні відмінності статей виражаються в соціальній і культурній диференціації [7, с. 175]. Деякі дослідники вказують, що гендер потрібно розглядати як сукупність ролевих особливостей поведінки, сформованих під впливом соціуму, які відображаються у поняттях «фемінність» і «маскулінність» і мають інше значення, ніж біологічна стать [8, с. 215].

Під «гендером» розуміють систему цінностей, норм та характеристик поведінки чоловіків і жінок, яка формується під впливом суспільства і підтримується соціальними інститутами. Ця система включає стиль життя, спосіб мислення, ролі та взаємини між

жінками й чоловіками, які вони набувають у процесі соціалізації. Основними чинниками, що визначають ці процеси, є соціальні, політичні, економічні та культурні умови, що впливають на сприйняття ролей жінок і чоловіків у суспільстві залежно від їх статі [2, с. 113].

Ми визначаємо гендерну рівність як забезпечення однакових прав для жінок і чоловіків. Вони підкреслюють, що це поняття передбачає відсутність привілеїв за статтю, заборону дискримінації, а також свободу вибору, розвитку та самореалізації. Гендерна рівність означає визнання відмінностей між статями, але не їх ототожнення, і що рівність не повинна ґрунтуватися на стандартах, притаманних лише одній статі, зокрема чоловікам.

Згідно з Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року, гендерна рівність означає рівний правовий статус жінок і чоловіків, а також рівні можливості для реалізації цього статусу, що дає змогу обом статям рівноправно брати участь у всіх сферах суспільного життя [5].

Конституція України також підкреслює принцип рівності прав і свобод усіх громадян, виключаючи будь-які обмеження за ознакою статі. У частині 3 статті 24 зазначено, що рівність прав жінок і чоловіків забезпечується наданням жінкам рівних можливостей з чоловіками у громадсько-політичній та культурній діяльності, в освіті та професійній підготовці, в праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці та здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов для поєднання роботи з материнством [3].

Проте, законодавчі заходи самі по собі не завжди гарантують повну гендерну рівність у суспільстві, оскільки значний вплив на сприйняття жінок і чоловіків мають культурні та соціальні стереотипи. Ці стереотипи формують очікування щодо «правильної» поведінки представників кожної статі та закріплюють традиційні ролі в різних сферах життя.

Гендерні стереотипи — це спрощені і узагальнені уявлення про типові якості, поведінку та ролі чоловіків і жінок. Вони часто виникають на основі культурних та соціальних традицій, а також передаються через виховання, освіту та медіа. За психологічною теорією когнітивної схеми, ці стереотипи спрощують процес обробки інформації, дозволяючи людям швидше приймати рішення, але також обмежують сприйняття індивідуальних відмінностей між людьми різних статей [4, с. 82].

Гендерні стереотипи формуються у ранньому дитинстві і можуть бути особливо стійкими. Вони впливають на те, як люди сприймають себе і своє оточення, які ролі вони беруть на себе у суспільстві, а також на їхні особисті досягнення та самооцінку. Наприклад, дівчатка, які піддаються впливу стереотипів про те, що «жінки менш здібні у математиці», можуть уникати цього предмету та професій у STEM-напрямах, навіть якщо у них є відповідні здібності.

Нерівність на основі гендеру має значні психологічні наслідки як для жінок, так і для чоловіків. Жінки, зокрема, часто стикаються з подвійним тиском: балансуванням між кар'єрою та сім'єю, а також заниженням своїх досягнень через внутрішню недооцінку або зовнішні обмеження. Це може призводити до підвищеного рівня тривожності, депресії та вигорання.

З іншого боку, чоловіки можуть стикатися з тиском відповідати традиційним стандартам маскулінності, які включають агресивність, емоційну стриманість та незалежність. Тиск, пов'язаний з цими ролями, може впливати на психічне здоров'я, сприяючи відчуженню, самотності та високим рівням стресу.

Висновки. Гендерна рівність з психологічної точки зору є комплексним явищем, яке включає як індивідуальні, так і соціальні аспекти. Гендерні стереотипи, соціалізація та культурні норми можуть мати значний вплив на формування гендерної ідентичності, самооцінку та психічне здоров'я. Для досягнення гендерної рівності необхідні колективні зусилля на рівні освіти, медіа, державної політики та громадських ініціатив,

що сприятимуть руйнуванню стереотипів, підвищенню усвідомленості та забезпеченню рівних можливостей для всіх.

Успішна реалізація цих заходів сприятиме створенню суспільства, в якому кожна людина зможе реалізувати свій потенціал незалежно від гендерної приналежності, забезпечуючи психологічне та емоційне благополуччя.

Література:

1. Бевз Т.А., Кармазіна М.С. Політичні механізми формування громадянської ідентичності в сучасному українському суспільстві: монографія. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2014. 296 с.
2. Іванченко С. Багатовимірна модель гендера: Електронний ресурс. – <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=72&c=1695>
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Нагрибельний Б. Я. До питання гендерних стереотипів. *Магістерські студії. Альманах*. Вип. 21. 2021. Херсон. ХДУ, 2021. С. 80-83.
5. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: офіц. текст: Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV. Ел. ресурс: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2866-15>
6. Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022-2024 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.08.2022 № 752.
7. Скиба Е. Методологія подолання гендерної нерівності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. Спец. вип. № 2 (115). С. 174-179
8. The Global Gender Gap Report 2017. Geneva: World Economic Forum, 2017. 361 p.

ЗАСАДИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В СТРУКТУРІ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Борисов В. Г., Куторжевський Р. А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
katrokua@gmail.com

Фахівці професійної освіти повинні здійснювати свою професійну педагогічну діяльність з позицій гуманізму, партнерства, гендерної рівності, дотримання прав та свобод здобувачів освіти, мати професійні знання, уміння і навички не лише з фахових спеціальних дисциплін професійної сфери, а й соціальної роботи, психології і педагогіки професійної освіти. Особливе значення має здатність будувати конструктивні відносини з колегами, зі здобувачами освіти, вирішувати професійні та життєві проблеми за допомогою комунікації, досягати взаєморозуміння з керівництвом, попереджувати і вирішувати конфлікти, не упереджено розуміти особистісні потреби здобувачів освіти тощо. Саме на цих засадах вибудовується соціально-комунікативна компетентність майбутніх фахівців професійної освіти.

У структурі соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти науковці враховують особистісний феномен як правило, орієнтуючись або на структуру особистості, або на структуру мовленнєвої діяльності. Наприклад, Н. Піковець виділяє зорієнтованість у різноманітних ситуаціях спілкування, яка ґрунтується на знаннях і життєвому досвіді індивіда; спроможність ефективно взаємодіяти з іншими людьми завдяки розумінню себе й інших; розуміння міжособистісних відносин і умов соціального середовища; адекватне сприйняття людиною самої себе – власного психологічного потенціалу, потенціалу партнера,